

DUURZAAMHEID: VISIE, AMBITIE EN LEF!

Visienotitie van GroenLinks om richting te geven aan het programma Zwolle duurzaam – 23 juni 2010

Werkgroep Duurzaamheid GroenLinks Zwolle

Rana Berends

Pete Badcock

Michiel van Harten

Anneke Nusselder

Patrick Rijke

Rints Swart

Inhoud

INLEIDING	2
1. VISIE	3
1.1 Definitie: een écht duurzame stad	3
1.2 Consequentie: keuze voor de toekomst	3
1.3 Strategie: leidend principe	3
1.4 Communicatie en gedragsverandering	3
2. AMBITIE	4
2.1 Een duidelijk doel	4
2.2 Duurzaam voorbeeld	5
2.3 Duurzaam samenleven	6
2.4 Duurzaam werken	6
2.5 Duurzaam inrichten	7
2.6 Duurzaam handhaven	7
3. LEF	8
3.1 Organisatie en coördinatie	8
3.2 Financiën	8
3.3 Van visie naar uitvoeringsprogramma	8
Bijlage: voorlopige inventarisatie en suggesties	9

Duurzaamheid: visie, ambitie en lef!

Visienotitie van GroenLinks om richting te geven aan het programma Zwolle duurzaam – 23 juni 2010

Inleiding: visie gevraagd

Bij de vaststelling van de *Perspectiefnota 2010-2013* heeft de raad unaniem een motie aangenomen die vraagt om een integrale en ambitieuze visie op duurzaamheid. De overweging van de motie stelt dat 'het teveel waarde hechten aan economische belangen direct en uiteindelijk schade toebrengt aan mens en natuur' en dat 'heroriëntatie, ambitie en lef' nodig zijn 'om werkelijk vorm en inhoud te geven aan duurzaamheid.' Terecht heeft de raad met deze motie erop gewezen dat het daarbij niet alleen gaat om 'het voortbestaan van toekomstige generaties' maar ook om 'een eerlijke mondiale verdeling van de welvaart.'

In het nieuwe *Collegeakkoord 2010-2014* wordt het bevorderen van duurzame ontwikkelingen in de stad 'een belangrijk en leidend thema' genoemd. In de passage die is gewijd aan de duurzame stad wordt onderscheid gemaakt tussen beleid op de korte en een visie voor de lange termijn.

'Voor de lange termijn is het nodig samen met de raad een visie te ontwikkelen. Onafhankelijkheid van fossiele energiebronnen en een toekomstbestendiger manier van ontwikkelen zijn daarbij het doel, bewustwording en het uitdagen van mensen en ondernemers om actief met duurzaamheid aan de slag te gaan de kernbegrippen.' Voor de korte termijn rept het collegeakkoord van concrete stappen: 'Duurzaam gaat op de korte termijn om doen!' Voor het programma 'Zwolle duurzaam' worden dan ook vanaf 2011 structurele middelen vrijgemaakt.

Gelukkig gebeurt er in Zwolle al veel dat de naam duurzaam verdient. Om dit alles beter in samenhang met elkaar te ontwikkelen is het nodig om een duurzaamheidsambitie te formuleren. Duurzaamheid gaat immers over tal van beleidsterreinen en is meer dan milieu, dubbel glas of een elektrische scooter. Duurzaamheid gaat bijvoorbeeld ook over voorkomen van maatschappelijke kosten en over een eerlijke verdeling wereldwijd.

Samenvatting

GroenLinks gaat uit van een brede definitie van duurzaamheid. Zwolle moet ervoor kiezen duurzame ontwikkeling als leidend principe te hanteren voor alle beleid. Er komt dan ook een duurzaamheidstoets vooraan in elk beleidstraject. Een stuurgroep duurzaamheid zorgt voor een stevige regie en een centrale aansturing. Bij de financiering van duurzaam beleid worden de maatschappelijke kosten van keuzen voor minder duurzame opties afgezet tegen de kosten en baten van duurzamere oplossingen.

Zwolle stelt zich ten doel om in 2025 klimaatneutraal te zijn en om zich vervolgens verder te ontwikkelen tot meest duurzame gemeente van Nederland. Dit duidelijke doel maakt het duurzaamheidsstreven concreet en meetbaar. Een aantal 'symbolen' van duurzaamheid, inspirerende projecten die tot de verbeelding spreken, helpen Zwollenaren om zich voor te stellen wat duurzaamheid concreet betekent.

1. VISIE

1.1 Definitie: een écht duurzame stad

Een duurzame stad is een stad waarin mensen en organisaties zich kunnen ontplooiën en activiteiten verrichten zonder enige vorm van afwenteling op andere mensen, regio's of generaties.

Leven naar deze definitie wil zeggen dat we er in Zwolle voor zorgen dat anderen elders en in de toekomst, net als wij hier en nu, kansen hebben om zich te ontplooiën. Bij al ons handelen moeten de nadelige gevolgen daarvan in de eigen omgeving, op andere plekken en voor de toekomst worden voorkomen of ten minste geminimaliseerd. Dat is pas echte duurzaamheid!

Duurzaamheid is dus veel meer dan 'milieu'. Duurzaamheid haakt in op tal van beleidsterreinen. De duurzaamheidsvisie stelt de kaders voor de andere beleidsterreinen.

1.2 Consequentie: keuze voor de toekomst

Eerlijk delen en spaarzaam gebruiken wat er is: dat zijn de belangrijkste consequenties van echte duurzaamheid. Vaak botsen sociale, economische en ecologische belangen. De duurzame stad zal in zo'n geval een verantwoorde afweging maken waarbij niet langer het economische belang voor de korte termijn zonder meer voorrang krijgt. Echte duurzaamheid vraagt om scherpe keuzes die soms (eerst) pijn doen.

Vaak ook kunnen de verschillende belangen wel verantwoord met elkaar samengaan en een meerwaarde opleveren: het investeren in een duurzaam Zwolle verdient zich op de lange duur terug.

1.3 Strategie: leidend principe

Duurzame ontwikkeling zal het *leidende* principe zijn in de duurzame stad. Allereerst voor het eigen gemeentelijk beleid, in het

denken, het doen en in de besluitvorming. Dat vraagt om een stevige regie en een centrale aansturing. Het verdient daarom aanbeveling om een stuurgroep duurzaamheid aan te stellen, waarin het fysieke, sociale en economische domein vertegenwoordigd zijn.

Bij alles wat de gemeente onderneemt wordt voortaan als eerste de vraag gesteld: hoe duurzaam is dit? Om te kunnen bepalen of en hoe een beleidskeuze bijdraagt aan 'Zwolle duurzaam' moeten *helemaal vooraan* in elk beleidstraject de duurzaamheidseffecten worden bepaald. Zo'n principiële toetsing vooraf aan de uitgangspunten, ambities en doelen van de duurzaamheidsvisie maakt het mogelijk daadwerkelijk consequent duurzame keuzes te maken.

1.4 Communicatie en gedragsverandering

We werken natuurlijk allang met een heleboel partners samen aan het duurzamer maken van de stad, op basis van vrijwilligheid en overtuiging. Maar vanuit een stevig verankerde positie van duurzaamheid in het eigen beleid kan de gemeente ook van anderen - bewoners, instellingen en bedrijven - *eisen* dat zij zich duurzaam gedragen. De expliciete boodschap daarvan is dat duurzaamheid een principiële andere manier van kijken, werken en doen betekent. Geen marketinginstrument (een 'groen' imago verkoopt goed), maar een noodzaak (zonder *planet* geen *people*, laat staan *profit*).

Het gemeentelijk instrument van de duurzaamheidstoets kan ook aan externe partijen ter beschikking worden gesteld om hun initiatieven mee te wegen en alleen voor te leggen als ze de toets hebben doorstaan.

Om daadwerkelijk gedragsverandering te bewerkstelligen is een duidelijk doel nodig. Dat maakt het duurzaamheidstreven concreet

en meetbaar, geeft focus aan de inspanningen en scheidt een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Verder is het van strategisch belang een aantal 'symbolen' van duurzaamheid te presenteren. Inspirerende projecten die tot de verbeelding spreken en die meer dan communicatie erover mensen helpen om zich voor te stellen wat duurzaamheid betekent.

2. AMBITIE

2.1 Een duidelijk doel

Zwolle stelt zich ten doel om in 2025 klimaatneutraal te zijn en om zich vervolgens verder te ontwikkelen tot meest duurzame gemeente van Nederland.

Om deze doelstellingen te verwezenlijken werkt Zwolle via drie invalshoeken tegelijk:

- natuur: zorgvuldig omgaan met de natuurlijke 'voorraden': grondstoffen, water, energie, bodem en lucht
- omgeving: ecologische vooruitzichten zijn doorslaggevend bij het ontwerp en de (her)inrichting van gebouwen, wijken, stadsdelen, stad, buitengebied, regio
- mensen: de overheid stimuleert en ondersteunt alle burgers, bedrijven en organisaties hun onderling verschillende leefstijlen, gedragingen en activiteiten in samenspraak duurzamer te maken.

Ook het uitdragen van de baten van duurzaamheid (kostenbesparing) en de maatschappelijke kosten van niet-duurzame keuzen kan de gemeente uitdragen als stimulans voor bedrijven en burgers.

Deze invalshoeken zijn van invloed op alle vijf pijlers van het gemeenteprogramma:

- Pijler Kwaliteit van bestuur en organisatie: duurzaam voorbeeld
- Pijler Sociaal: duurzaam samenleven
- Pijler Werk en Inkomen: duurzaam ondernemen
- Pijler Fysiek: duurzaam inrichten
- Pijler Veiligheid: duurzaam handhaven

Zo ontstaat de volgende matrix:

Invalshoeken Pijlers		Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen)
Kwaliteit van bestuur en organisatie	duurzaam voorbeeld	1	2	3
Sociaal	duurzaam samenleven	4	5	6
Werk en Inkomen	duurzaam ondernemen	7	8	9
Fysiek	duurzaam inrichten	10	11	12
Veiligheid	duurzaam handhaven	13	14	15

Voor elk van de 15 segmenten in de matrix worden concrete, toetsbare doelstellingen geformuleerd. We inventariseren hieronder om welke thema's het per pijler gaat.

2.2 Duurzaam voorbeeld

Kwaliteit van bestuur en organisatie	Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen, communicatie)
Duurzaam voorbeeld: in beleid, uit- voering en communicatie erover geeft de gemeente zelf het goede en stimule- rende voor- beeld	Energie- en waterverbruik eigen organisatie Papiergebruik Wagenpark Bedrijfsinterne milieuzorg Reductie afval	Gebouwen Organisatie ruimtelijke projecten Vastgoedbeheer	Personeelsbeleid Inkopen Communicatie Duurzaamheids- en milieu- educatie Zakelijke transacties Subsidiebeleid: stimuleren en faciliteren om duurzame activiteiten te ontplooiën.

→ *Symbol van duurzaam voorbeeld: De eigen gemeentelijke organisatie is al in 2015 energieneutraal.*

2.3 Duurzaam samenleven

Pijler Sociaal	Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen, communicatie)
Duurzaam samenleven: zorgzaam met elkaar en zorgvuldig met de omgeving omgaan	Luchtkwaliteit Bodemsanering Waterkwaliteit	Toegankelijkheid voor mensen met een beperking Regionale en internationale samenwerking Geluid	WMO- en participatiebeleid: iedereen doet mee Millennium gemeente Duurzaamheids- en milieueducatie Wonen en gewoonten

→ *Symbool van duurzaam samenleven: Het Ecodrome wordt ingericht als het brandpunt voor duurzaamheid- en milieueducatie van Zwolle.*

2.4 Duurzaam werken

Pijler Werk en inkomen	Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen, communicatie)
Duurzaam ondernemen: 'vergroening' van de Zwolse bedrijvigheid	Windenergie Koude-Warmte-Opslag Groene stroom Elektrische auto's Recycling Cradle to cradle Afvalverwerking	Duurzame bedrijfsgebouwen Spaarzaam ruimtegebruik Bedrijventerreinen	Innovatie én toepassing van duurzame technologie stimuleren Acquisitiebeleid: bedrijven die duurzame innovaties doen en/of op een duurzame manier produceren Woon-werk-verkeer

→ *Symbool van duurzaam werken: Premie voor op de fiets naar het werk.*

2.5 Duurzaam inrichten

Pijler Fysiek	Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen, communicatie)
Duurzaam inrichten	Bodemgebruik Water(beheer) Luchtkwaliteit Energieopwekking en -gebruik Afvalbeperking en -verwerking Groenbeheer Biodiversiteit	Flora Fauna Mobiliteit (personenvervoer, goederenvervoer) (Ver)bouwen Openbare verlichting Licht Geluid	Wonen en gewoonten Mobiliteit Duurzame technologie

→ *Symbool van duurzaam inrichten: herinrichting
Wezenlandenziekenhuis voor wonen.*

2.6 Duurzaam handhaven

Pijler Veiligheid	Natuur (stromen)	Omgeving (ruimte)	Mensen (symbolen, communicatie)
Duurzaam handhaven: via vergunningen en handhaving ervoor zorgen dat activitei- ten geen on- acceptabele gevolgen hebben voor milieu, veilig- heid en ge- zondheid	Milieuwetgeving	Welstandsregels Laat het donker het donker (tegengaan van lichtvervuiling) Laat de stilte de stilte tegengaan van geluid- hinder)	APV

→ *Symbool van duurzaam handhaven: aanvalsplan tegen zwerfafval
bij festivals en evenementen.*

3. LEF

3.1 Organisatie en coördinatie

Het integrale karakter van het realiseren van de duurzaamheidsambitie vereist een centrale coördinatie. Daartoe wordt een stuurgroep in het leven geroepen onder aanvoering van een coördinator duurzaamheid, die in overleg met alle betrokkenen zorgt voor een goede spelverdeling. In de stuurgroep zijn eenheden en afdelingen vertegenwoordigd die ieder op hun eigen terrein duurzaamheid vorm geven, fysiek, sociaal, economisch en communicatief.

Partners uit de Zwolse gemeenschap vinden in de coördinator duurzaamheid een herkenbaar aanspreekpunt en boegbeeld. De stuurgroep laat zich adviseren door vertegenwoordigers van de Zwolse burgers, organisaties, instellingen en bedrijven, verenigd in een duurzaamheidsforum.

De stuurgroep is verantwoordelijk voor de principiële toetsing vooraf van elk beleidsvoornemen aan de uitgangspunten, ambities en doelen van de duurzaamheidsvisie en krijgt de beschikking over het ingrijpende instrument van het vetorecht.

3.2 Financiën

Het realiseren van de duurzaamheidsambities zal veelal geld opleveren, bijvoorbeeld als er energie wordt bespaard, minder afval hoeft te worden verwerkt of gebruikte producten kunnen worden hergebruikt. Maar belangrijker nog is dat veel maatschappelijke kosten ten gevolge van vervuiling van de leefomgeving juist worden voorkómen. Daarom worden bij beleidsvoornemens consequent de maatschappelijke kosten van keuzen voor minder duurzame opties in beeld gebracht en afgezet tegen de kosten en baten van duurzamere oplossingen.

Tegenover de baten van duurzaam beleid staan de kosten voor het uitwerken en uitvoeren van dat beleid. Uitgangspunt voor de financiering van duurzaamheidsbeleid is dat de investeringen binnen een programma (samenhangende reeks projecten) moeten worden gefinancierd en gedekt. Kosten worden afgezet en afgewogen tegen de kostenbesparende effecten van de investeringen. Binnen programma's wordt uitgewerkt welke partijen investeren, welke de baten ontvangen, en of het noodzakelijk is (gedeeltelijk) gebruik te maken van subsidies (bijv. ook als stimuleringsmiddel). Soms zal het nodig zijn slimme financieringsarrangementen toe te passen. Denk aan herinrichting van bestaande woningen, waar de ene partij, de corporatie, de kosten draagt, maar een andere partij, de bewoner, de voordelen geniet in de vorm van lagere energielasten. Ten slotte is het mogelijk (co)financiering te regelen via andere overheden: provincie, rijk, Europa.

3.3 Van visie naar uitvoeringsprogramma

Een 0-meting zal duidelijk moeten maken hoe Zwolle er globaal voorstaat op het gebied van duurzaamheid in brede zin. Daartoe zijn instrumenten beschikbaar als de Duurzaamheidsmeter van het COS en de Ecologische voetafdruk. Aan de hand van een 0-meting kunnen verschillende concreet toetsbare subdoelstellingen per beleidsterrein worden vastgesteld, elk met eigen indicatoren. Die worden overzichtelijk vastgelegd in een uitvoeringsprogramma, dat 'meedraait' in de beleidscyclus.

In de bijlage bij deze notitie hebben we alvast een eerste inventarisatie op een rijtje gezet. Daar kan de toekomstige stuurgroep haar voordeel mee doen.

Bijlage: voorlopige inventarisatie en suggesties

Onderstaande lijst bevat een uitgebreide inventarisatie van staand beleid op het gebied van duurzaamheid in de gemeente Zwolle of wat op dit gebied reeds in gang is gezet. Aanvullend hierop doen we suggesties welke concrete voornemens de gemeente nog meer kan oppakken. Met deze uitgebreide lijst hebben we niet de intentie om een compleet overzicht te geven en ook geen prioritering. Er zijn ook veel suggesties die ondergebracht zijn bij de ene pijler, maar tevens op andere pijlers van toepassing zijn. Het doel is om een indruk te geven van de grote diversiteit aan mogelijkheden die in een uitvoeringsprogramma kunnen worden ondergebracht.

Pijler	Staand beleid	In voorbereiding	Suggesties voor concrete voornemens
Kwaliteit van bestuur en organisatie: Duurzaam voorbeeld	<ul style="list-style-type: none"> - Verduurzaming wagenpark. - Ondertekening FSC convenant. - Dubbelzijdig kopiëren. - digitalisering o.a. stukkenstroom, maar ook P&O. - Organiseren van 'duurzame donderdag' om duurzaamheid binnen de eigen organisatie onder de aandacht te brengen. - Ontwikkeling van beleid vanuit de langjarige balans tussen de 3 P's. Een gerealiseerd voorbeeld is visie op de ondergrond, maar ook gebiedsgericht milieubeleid kijkt naast milieuaspecten ook naar aspecten van leefomgevingkwaliteit. - Onderhouden van diverse netwerken, bijvoorbeeld met het lectoraat duurzaamheid van Windesheim, andere gemeenten, Agentschap NL, etc. - Subsidieverstrekking aan bv milieuraad, Ecodrome, COS Overijssel. - Reductie van woonwerkverkeer per auto. 	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid leidend principe bij beheer gemeentelijke gebouwen en voorzieningen. - Klimaatbeleidsplan 2010-2020. - 100% duurzaam inkopen. - Zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen. - Programma visie op de ondergrond - Actualisatie Stedelijk Waterplan volgens de 3 P's (2011). - Programma duurzame bedrijfsvoering (gemeentelijke gebouwen en voorzieningen). 	<ul style="list-style-type: none"> - Onderwerp gemeentelijke gebouwen aan een energiescan. - Schaf energiezuinige kantoorapparatuur aan, stel apparatuur energiezuinig af. - Vul resterende energiebehoefte in met 100% groene stroom. - Breng bankzaken onder bij bank die duurzaam investeert. - Zet klimaatmaatregelen en wat bewoners zelf kunnen doen op de agenda van de wijkplatforms. - Open in de binnenstad een Klimaatwinkel met alle informatie over klimaatmaatregelen en duurzaamheid. - Verminder het energieverbruik van bijzondere verlichting van de openbare ruimte (monumenten, sportvelden, bedrijventerreinen). - Stel waar mogelijk bij de inkoop van goederen en diensten extra energie-eisen. - Stel een automobilitieitsplan op met daarin minder energieverbruikende vervoersmogelijkheden voor eigen personeel en opdrachtnemers. - Gebruik A-label auto's, geef personeel training in Het Nieuwe Rijden en stimuleer ambtenaren en bezoekers gebruik te maken van fiets en openbaar vervoer. - Hanteer het gemeentelijk afwegingskader van het Nationaal Expertise centrum Warmte voor duurzame warmtevoorziening. - Richt een windbureau op waarin de expertise op het gebied van windenergie wordt gebundeld. - Richt een eigen duurzaam energiebedrijf op. - Richt de interne communicatie zo veel mogelijk digitaal in en verminder het papiergebruik waar mogelijk.

			<ul style="list-style-type: none"> - Verduurzaam het grondbedrijf en het vastgoedbeheer: stimuleer ombouw en hergebruik van leegstaande panden, intensivering van ruimtegebruik, biologische landbouw etc. - Pas in het subsidiebeleid criteria voor duurzaamheid toe.
Pijler	Staan beleid	In voorbereiding	Suggesties voor concrete voornemens
Sociaal: Duurzaam samenleven	<ul style="list-style-type: none"> - Zwolle Millenniumgemeente: internationale samenwerking, verdubbelingsregeling, voorbeeldproject sanitatie Zuid Afrika. - lucht-, bodem- en waterkwaliteit wordt verbeterd op basis van landelijke of Europese normen - WMO-uitgangspunt: iedereen doet mee. - Internationaal project WAVE: Ideeënboek Zwolle-Oost (klimaat, water, ondergrond, RO voor gebiedsontwikkeling Zwolle-Oost / Vechtpoort). - Internationale presentaties Zwolse visie op de ondergrond. - Lespakket en scholenactiviteit bewust bodemgebruik Doepark Nooterhof. - Millenniumkrant. 	<ul style="list-style-type: none"> - Fairtrade en ecoshoppen route. - Gratis OV om sociaal isolement senioren tegen te gaan. - Samenwerking in de regio. - Wijkaccommodatiebeleid - Nota Internationale Samenwerking (2010). Gebiedbeheerplan Zwolle Centraal (gebiedsgerichte aanpak historische grondwaterverontreinigingen) (2010). - Deelname Zwolle aan estafette voor wereldmoeders (ism Simavi) voor millenniumdoel 5: tegengaan moedersterfte (2010). - Millenniumnetwerk Zwolle. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ga langdurige samenwerking aan met een partnergemeente in een ontwikkelingsland op het gebied van water, gezondheid, onderwijs en bestuurlijke ontwikkeling. - Zorg in de openbare ruimte voor natuurlijke speelmogelijkheden voor kinderen. - Pas beginspraak toe op duurzaamheidsprojecten. - Sluit prestatiecontracten met ontwikkelaars en verhuurders over extra energiebesparing bij nieuwbouw. - Combineer energiebesparingsbeleid met sociaal beleid (gedeelde voordelen voor betaalbaarheid, kwaliteit woningvoorraad, werkgelegenheid). - Bied autodelen en witte fietsen aan. - Stimuleer en experimenteer projecten in het kader van Transition towns. - Richt wijkwensenloketten in die vragen om (buren)hulp en aanbiedingen daarvoor binnen de wijk met elkaar matchen. - Richt alle openbare ruimten zo in dat ze ook gemakkelijk toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. - Zorg voor wijkaccommodaties als brandpunt van activiteiten in de wijk. - Geef duurzaamheids- en milieu-educatie een centrale rol in het lokale onderwijs en ondersteun dit door een goed uitgerust en aantrekkelijk centrum voor duurzaamheidseducatie. - Verduurzaam de WOZ door ecowoningen voordeliger aan te slaan. Het energielabel kan als maatstaf gebruikt worden.
Pijler	Staan beleid	In voorbereiding	Suggesties voor concrete voornemens
Werk en Inkomen: Duurzaam ondernemen	<ul style="list-style-type: none"> - Sponsoring presentaties en deelname aan symposium Maatschappelijk Verantwoord ondernemen Windesheim. - Toenemende aandacht voor 	<ul style="list-style-type: none"> - Bedrijfsverzamelgebouwen voor ZZP-ers. - Studie naar de mogelijkheden voor het opzetten van een Duurzame Diensten Bedrijf. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wijs bedrijven op natuurlijke momenten (verhuizing, verbouw, renovatie, nieuwe vestiging) op mogelijkheden voor energiebesparing. - Schep mogelijkheden voor duurzame energietoepassingen in bestemmingsplannen voor

	<p>recycling bij ROVA.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning Kringloop Zwolle. - Duurzaamheidsscans voor bedrijven die zich vestigen op Hessenpoort. 	<ul style="list-style-type: none"> - Afspraken met lokale en regionale ondernemers en publiekstrekking (ziekenhuizen, scholen) over mobiliteitsmanagement. - Intensivering van het ruimtegebruik op nieuwe en gerenoveerde bedrijventerreinen. - Duurzame energievoorziening Hessenpoort-Zuid, inclusief DDB. 	<p>bedrijventerreinen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stel een energievisie op bij herstructurering of planontwikkeling van bedrijventerreinen. - Geef schone en zuinige bedrijven de mogelijkheid zich te profileren. - Stel een energiecoach voor bedrijven aan. - Overleg met terraseigenaren om truien en dekens in plaats van terrasverwarming te gebruiken. - Verminder de verlichting op industrieterreinen door gebruik te maken van bewegingsensoren. - Stimuleer de introductie van stadsdistributie in Zwolle: daardoor is er geen goederenvrachtverkeer in en rond de binnenstad nodig. - Verruim venstertijden voor bevoorrading in de binnenstad voor schone en zuinige voertuigen. - Richt kantoren, fabrieken en bedrijfsgebouwen zo in dat ze lucht en water zuiveren en energie leveren. - Spits het acquisitiebeleid toe op het aantrekken van duurzame (innovatieve) bedrijvigheid. - Verwijs bedrijven naar landelijke voorbeeldprojecten, bijvoorbeeld op het gebied van verlichting, energiebesparing en afdekking van koelvitruines (denk bijvoorbeeld aan het energiecentrum voor MKB). - Stel op of bij bedrijventerreinen warmte- en koude-uitwisseling en -opslag als norm. - Benadruk bij een bedrijfsbezoek de kansen voor het nemen van duurzame maatregelen en geef aan wat het aanbod van de gemeente is op dit terrein. - Neem emissie-eisen op in concessies voor contractvervoer, taxi en OV. - Scherp de Energie Prestatie op Locatie (EPL) aan zodat partijen gedwongen worden duurzame energie mee te nemen in hun plannen. - Voer Meer met Minder projecten uit: breng marktpartijen bij elkaar en maak samen met Meer met Minder meters. - Stimuleer het gebruik van elektrische auto's door oplaadpunten aan te leggen. - Maak bedrijventerreinen en kantorenlocaties beter en aantrekkelijker bereikbaar per fiets.
--	---	--	---

Pijler	Staad beleid	In voorbereiding	Suggesties voor concrete voornemens
<p>Fysiek: Duurzaam inrichten</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Inbreng milieu-aspecten in ruimtelijke ontwikkelingen: uiteindelijk moeten milieudoelen via concrete projecten worden gerealiseerd. - Duurzaamheidsvisie Dieze Oost, herstructurering met duurzaamheid als leidend principe. - In diverse werkconferenties/workshops het Zwolse concept van gebiedsgericht milieubeleid en de visie op de ondergrond uitdragen. - Prestatieafspraken met corporaties (ook over de bestaande bouw). - Inbreiden voor uitbreiden. - Ideeënboek Zwolle Oost (zie ook duurzaam samenleven). - Subsidieregeling verduurzaming particuliere woningeigenaren en service project duurzaam wonen. - Geen gas in Stadshagen. - Interim-taakstellingen energie. - Natuurvriendelijke oevers. - Infiltratiebeleid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Transitie naar duurzaam vastgoedbeleid. - Plan van aanpak Stadshagen+, duurzaamheid als een leidend principe, o.a.: duurzame energievoorziening, energie toolbox, water, ecologie, mobiliteit, ontwerp, samenwerking, openbare ruimte, etc. - Benutten van lokale bronnen, onderdeel van aanpak Dieze Oost en Stadshagen+. - Uitbreiden (bewaakte) fietsstallingen in de binnenstad. 	<ul style="list-style-type: none"> - Verhef levensloopbestendig en multifunctioneel bouwen tot standaard: gebouwen moeten in de toekomst relatief eenvoudig kunnen worden omgebouwd voor andere doeleinden dan waarvoor ze in eerste instantie zijn gebouwd. - Houd bij de bouw en verbouw rekening met de herbruikbaarheid van materialen en de demonteerbaarheid van constructies. - Gebruik bij bouw en verbouw alleen duurzame materialen (bijv: alleen FSC-hout; juist geen koper, lood en zink als deze kunnen uitlogen). - Waarborg bij bouw en verbouw het duurzaam gebruik van maatregelen voor waterbesparing (bijvoorbeeld hergebruik van regenwater), geluidsbeperking (bijvoorbeeld geluidsarme ventilatieapparatuur), en energiebesparing (bijvoorbeeld aanwezigheidsdetectie). - Stimuleer groene daken of daken met zonnepanelen. - Maak luchtopnames om zichtbaar te maken wat het warmteverlies van elk pand is. - Scherp de regelgeving aan: alle bestaande woningen gaan voldoen aan de energienormen, nieuwe woningen worden energieneutraal. - Stel eisen aan het binnenklimaat d.m.v. normen voor ventilatie, verlichting en verwarming en koeling, passend bij het gebruik van de gebouwen. - Richt P+R-voorzieningen of transferia in aan de randen van de stad met voorzieningen en aansluiting op OV en fietsroutes. - Geef voorrang aan renovatie en hergebruik van bestaande gebouwen en woningen boven nieuwbouw. - Pas duurzaamheidsprincipes ook toe op grond-, weg-, en waterbouw en -beheer. - Zorg voor groene wijken: die zijn zomers energiezuiniger want er is minder behoefte aan airco. - Moedig goede isolatie van bestaande gebouwen en woningen aan, om te beginnen met de minst energie-efficiënte gebouwen - Ontwerp wijken en wegen duurzaam door bij de (her)inrichting van woonwijken gebruik te maken van de VervoersPrestatie op Locatie. Richt verkeersassen in

			<p>volgens het Langzaam Gaat Sneller-principe.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zorg voor vulpunten voor alternatieve brandstoffen en oplaadpunten voor elektrisch vervoer. - Neem in de bouwverordening een aansluitplicht op het warmtenet op. - Breng warmtebronnen in de gemeente of regio in kaart. Daardoor worden de mogelijkheden (leveringszekerheid) voor realisatie van een Warmtenet vergroot. - Stimuleer experimentele woningbouw met een EnergiePrestatieCoëfficiënt beter dan de wettelijke norm door bijvoorbeeld kaveluitgifte op basis van een prijsvraag. - Zorg voor duurzame financieringsconstructies voor zowel particulieren als marktpartijen. - Stimuleer corporaties om prestatieafspraken te maken met hun huurders.
Pijler	Staan beleid	In voorbereiding	Suggesties voor concrete voornemens
<p>Veiligheid: Duurzaam handhaven</p>	<ul style="list-style-type: none"> - APV - Milieuwetgeving - Vergunningenbeleid - Gescheiden afvalinzameling - Recycling wegwerpluiers 		<ul style="list-style-type: none"> - Stel op het gebied van handhaving hogere eisen aan bedrijven die zich niet hebben aangesloten bij een Meerjaren Afspraak voor Energiebesparing. - Verhoog de personele inzet om de milieu- en duurzaamheidsnormen, -afspraken en -regelingen te handhaven. - Breng de kwaliteit (inclusief biodiversiteit) van het groen in kaart en stel een plan op voor behoud c.q. verbetering. - Bestrijd de aantasting van het groen (door vandalisme, grootschalig gebruik tijdens evenementen e.d.) - Pak geluidhinder en lichtvervuiling aan, met name in parken en in het buitengebied. - Intensiveer bij de actualisatie van het afvalstoffenplan de inspanningen voor gescheiden inzameling bijvoorbeeld door tariefdifferentiatie en investeer in betere nadere scheiding t.b.v. herbenutting bij de verwerking.